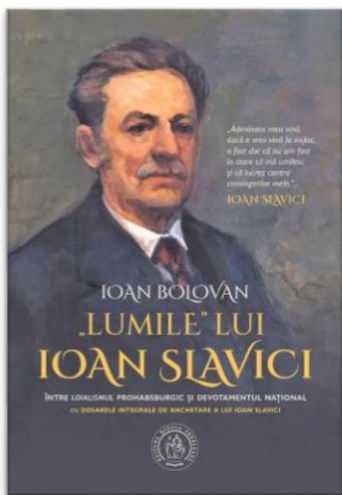

interesat de perioada țaristă, a privit-o din prisma materialismului marxist, punând accentul pe mișcările social revoluționare și, paradoxal, pe rolul modernizator pe care l-a avut regimul țarist în dezvoltarea internă a Basarabiei. Istoriografia română, pe de altă parte, s-a arătat interesată în principal de mișcarea națională din regiune și pe „rezistența” culturală a locuitorilor ei, aceasta din urmă cel puțin îndoielnică. În atare condiții, consider că cei doi autori au făcut o treabă excelentă prin inițierea unui demers de „reîmprospătare” a cercetării istorice asupra regiunii, studiind-o ca atare, în afara oricărei competiții pentru „drepturile istorice”. Diversitatea surselor face demersul cu atât mai solid, autorii făcând apel la memorii, proiecte, corespondență privată, presă din epocă (atât guvernamentală sau monarhistă, cât și „națională”), documente cu caracter oficial și juridic, regulamente ș.a.m.d.

Bogăția bagajului metodologic și abordarea din punctul de vedere al disciplinelor conexe pun lucrarea pe un teren „sigur” în ceea ce privește ancorarea în actualitate și inovație în științele istorice. Totuși, unele capitole ale lucrării sunt mai dificil de citit, din cauza abundenței textului dedicat metodologiei și teoriei în general, ceea ce face unele părți mai greu accesibile unui public neavizat în domeniu, lucru observabil mai ales la capitolele semnate de Victor Taki.

Mihnea Andrei Haitur*

Ioan Bolovan, *„Lumile” lui Ioan Slavici. Între loialismul prohabsburgic și devotamentul național, cu dosarele integrale de anchetare a lui Ioan Slavici.* Tabel cronologic și portret biografic de Alina Hucai, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2025, 311 p.

DOI:10.62838/amsh-2025-0043

Ioan Slavici este una dintre figurile culturii românești moderne care continuă să atragă atenția cercetătorilor și despre care sursele primare par a fi departe de epuizare. E adevărat, faptul că nu a mai

* Master's Student,
mihneahaitur2002@gmail.com

Babeș-Bolyai University Cluj-Napoca,

beneficiat de o biografie temeinică și profesionist întocmită de peste o jumătate de secol contribuie la menținerea vie a interesului. Recenta apariție editorială semnată de profesorul Ioan Bolovan explorează una dintre cele mai controversate perioade din viața lui Slavici: anii de final ai Primului Război Mondial, în care opțiunea filogermană l-a condus spre oprobiul public și condamnare juridică, adăugând la mai vechea experiență a închisorilor ungare și pe cea a temnițelor românești.

Lucrarea revizitează o temă devenită clasică în literatura biografică dedicată lui Slavici: modul în care scriitorul șirian a oscilat între – sau mai degrabă a încercat să armonizeze – loialismul dinastic habsburgic și angajamentul profund pentru cauza națională a românilor. O parte importantă din secțiunea analitică este dedicată biografiei lui Slavici – o opțiune ce ajută la contextualizarea principalei contribuții a lucrării: publicarea documentelor din arhivele Poliției Regatului României (accesibile actualmente la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București) referitoare la cele două anchetări și întemnițări ale sale din perioada 1916-1919. Se adaugă o serie de alte instrumente utile: un tabel cronologic detaliat al vieții și activității lui Slavici, un fotodocumentar (care vine să completeze suportul imagistic bogat al întregii lucrări), un rezumat extins în limbile germană, engleză, franceză și italiană și o bibliografie finală.

Conținutul documentelor este variat și interesant – ele vor fi integrate cu siguranță în orice scriere biografică serioasă dedicată lui Slavici pe viitor, dar și în lucrările de istorie a Poliției și serviciilor de informații din România, al căror mod de operare și perspectivă profesională o evidențiază. Unul dintre elementele centrale ale lucrării îl constituie informația documentară și discuția analitică privind documentele personale și creațiile literare ce i-au fost confiscate scriitorului în momentul arestării sale, în noaptea de 14/27-15/28 august 1916, inclusiv un roman și partea a doua a unei gramatici la care lucrase timp de un deceniu. Sunt subliniate și eforturile sale constante, între 1916 și 1920, pentru recuperarea acestor manuscrise: Slavici trimite memorii la Ministerul de Interne, la Primul Ministru, la diferite comisii. Cu toate acestea, încercările sale eșuează rând pe rând. O parte dintre documente par a fi fost pierdute în haosul evacuării instituțiilor publice de la București la Iași în noiembrie 1916. Altele par să fi dispărut în circumstanțe suspecte, ridicând posibilitatea – discutată și în carte – că ele ar fi fost distruse intenționat de persoane nemulțumite de poziția politică a scriitorului. Această dramă personală a lui Slavici a continuat și după moartea sa, familia încercând până în anii celui de-al Doilea Război Mondial să recupereze manuscrisele pierdute, fără succes.

Dar cel mai important element al lucrării rămâne, bineînțeles, analiza opțiunilor filo-austriece ale lui Slavici, realizată fie de către editor, fie de agenții instituțiilor de ordine publică, fie de Slavici însuși (autojustificativ). În acest punct, lucrarea ne convinge încă o dată, dacă mai era nevoie, că în cazul particular al lui Slavici nu a fost vorba de oportunism, ci de fidelitate față de un set de convingeri personale care l-au ghidat întreaga viață și de care nu s-a despărțit nici în momentele de cumpănă. Slavici, asemenea lui Eminescu în această privință, rămâne un reper moral fix. Pe de altă parte, opțiunea editorului de a îi da cuvântul la final lui George Călinescu este una fericită, căci cuvintele istoricului literar surprind mai bine decât orice alte tușe biografice condiția lui Slavici în perioada acoperită de documente și o parte din trăsăturile de caracter ce l-au însoțit întreaga viață („...om vâităreț, mai mult bolnav de un sânge amestecat, spuindu-și cu ochii plecați în jos aversiunile”).

La finalul lecturii, volumul se distinge prin modul în care conjugă analiza ideologică, cercetarea documentară și reevaluarea critică a unei figuri reprezentative pentru cultura română modernă. Autorul său propune o privire nuanțată, lipsită de maniheism, asupra unui intelectual prins între loialități conflictuale, dar rămas constant devotat ideii de progres cultural al românilor, precum și propriilor sale principii morale.

Vlad Popovici*

* Associate Professor, Ph.D., Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca, vlad.popovici@ubbcluj.ro